

Araştırma Makalesi

GAZETECİLERİN İŞGÜCÜ PİYASASINA KATILIMINA ALTERNATİF BİR MODEL: İŞKUR İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMI¹

Musa ÇELİK*

Özet

Bu araştırmada, gazetecilerin işgücü piyasasına katılımına alternatif bir model olarak geliştirilen İŞKUR işbaşı eğitim programının rolü tartışılacaktır. Çalışmanın amacı, Türkiye’de İŞ-KUR’un gazetecilerin istihdamındaki rolünü incelemek ve iletişim fakültelerinden mezun olan öğrencilerin işgücü piyasasına katılımında ne gibi zorluklarla karşı karşıya kaldığını ortaya çıkarmaktır. Ayrıca İŞKUR işbaşı eğitim programıyla istihdam edilen kursiyerler bu araştırmanın konusu olacaktır. Yöntem olarak; katılımcı gözlem tekniği ile gazetecilerin çalışma hayatında yaşadığı istihdam problemi gözlemlenmiş ve derinlemesine yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, iletişim fakültelerinden mezun olan öğrencilere dair sayısal veriler paylaşılırken, mezun öğrencilerin kaçının İŞKUR işbaşı eğitim programından yararlandığı, basın iş kolunda işsizlik oranları gibi veriler ikincil veriye dayalı doküman analizi yöntemi ile incelenerek mülakatlar desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gazetecilik, istihdam, İŞKUR, İŞKUR işbaşı eğitim programı, işsizlik

*Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, musacelik@arel.edu.tr

Gönderim Tarihi: 09.03.2023

Kabul Tarihi: 27.03.2023

¹ Bu makale “Türkiye’de gazetecilerin istihdamında İŞKUR etkisi” tezinden üretilmiştir.

Research Article

AN ALTERNATIVE MODEL FOR JOURNALISTS'S PARTICIPATION IN THE LABOUR MARKET: İŞKUR ON THE JOB TRAINING PROGRAMME

Musa ÇELİK*

Abstract

In this study, the role of İŞKUR on the job training programme, which was developed as an alternative model for journalists' participation in the labour market, will be discussed. The aim of the study is to examine the role of İŞ-KUR in the employment of journalists in Turkey and to reveal what kind of difficulties students graduating from communication faculties face in their participation in the labour market. In addition, the trainees employed by İŞKUR on-the-job training programme will be the subject of this research. As a method; the employment problem experienced by journalists in working life was observed with participant observation technique and in-depth semi-structured interviews were conducted. In addition, while sharing numerical data on students graduating from communication faculties, data such as how many of the graduates benefited from İŞKUR on-the-job training programme, unemployment rates in the press business line were supported by examining the interviews through document analysis method based on secondary data.

Keywords: *Employment, İŞKUR, İŞKUR on-the-job training programme, journalism, unemployment*

* *PhD Student, İstanbul University, Institute of Social Sciences, Department of Journalism, PhD Student, musacelik@arel.edu.tr*

Received: 0903202

Accepted: 27032023

GAZETECİLERİN İŞGÜCÜ PİYASASINA KATILIMINA ALTERNATİF BİR MODEL: İŞKUR İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMI

GİRİŞ

Kamuoyuna “doğruyu söylemekle” yükümlü olan gazeteciler, bilgi ve iletişim teknolojilerinin değişimine paralel olarak mesleklerini icra etmeleri geçmişe nazaran günümüzde kolaylaşmıştır. Haberin fotoğrafı ve videosunu çekmek tek bir cihazla mümkün hale geldiği için, günümüz gazetecilerin haber üretim süreci basitleşmiştir.

Gazetecilerin işi yapış şekli tek bir araçla değişime uğrarken, yapılan işin basite indirgenmesini sağlarken, maliyetleri de azaltmıştır. Bu da gazetecilerin “işini” elinde tutabilmesini zorlaştırmıştır. Gazetecilerin çalışma şartlarının değişmesinde iletişim fakültelerinden ortalama bin 200 öğrencinin her sene mezun olmasının yanı sıra, meslek yüksekokulu, dernek, cemiyet ve BİK-İŞKUR kapsamında hayata geçirilen işbaşı eğitim programı gibi kurumlardan mezun olan öğrenciler de hesaba katıldığında tablo daha ciddi bir hal alırken, bu talebe cevap verebilecek yeterli arzın olmaması gazetecilikte işsizlik sorununu büyütmektedir.

Yapılan araştırmalara göre gazetecilerdeki işsizlik oranları yüzde 20 seviyelerinde seyretmektedir. Yani her beş gazeteciden 1’inin işsiz olduğu saptanmıştır. Bu soruna bir çare olarak ve iletişimle ilgili okullardan mezun olan öğrencilerin işgücü piyasasına katılımı kolaylaştırmak için, Basın İlan Kurumu ve Türkiye İş Kurumu arasında işbaşı eğitim programı hayata geçirilmiştir. Bu program kapsamında 2 bin 200 civarında genç mezunlar, hali hazırda işsiz olan gazeteciler bu program vasıtasıyla iş sahibi olmuşlardır.

Bozulan işgücü piyasasına bir çare olarak ortaya çıkan işbaşı eğitim programının genç gazeteci adaylarının mesleğe adım atmalarında ne gibi kolaylıklar sağladığı ve işveren açısından ne gibi etkileri olduğu bu çalışmada

sıralanarak programın kalıcı olması ama bazı iyileştirmelerin elzem olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada gazetecilerin bozulan çalışma şartlarına alternatif bir çözüm olarak İŞKUR işbaşı eğitim programlarının ortaya çıkış sürecinden bahsedilecektir. Daha sonra, bu kapsamda istihdam edilen gazeteciler ve işverenle yapılan görüşmelerle programın gazetecilerin istihdamında alternatif bir çözüm teşkil edip etmediği tartışılmıştır. Sonuç bölümünde ise, işbaşı eğitim programı kapsamında gazetecilerin istihdam edilmesinin önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Programa dair eksiklikler, düzeltmeye muhtaç noktalar sıralanarak geleceğe dair bir projeksiyon sunulması hedeflenmektedir.

1. Gazetecilikte İşsizlik Sorunu

Her sene çok sayıda iletişim fakültesi mezun olmasına rağmen, bu talebi karşılayacak yeterli bir arz yoktur. Basın iş kolunun kendi iç yapısal sorunlar nedeniyle gazeteciler arasında işsizlik oranları yüzde 20 dolaylarında seyretmektedir.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021-2022*
BASINDAYILLARA GÖRE İŞSİZLİK RAKAMLARI	19,2	19,1	23,8	21,8	28,2	18,3

Kaynak:<https://media4democracy.org-tgs.org.tr>

Gazetecilerin işsizlik oranlarına bakıldığında, 2016'da yüzde 19,2 ile 'gazetecilik ve enformasyon' bölümü en çok işsizlik oranına sahip ikinci bölüm olarak kayda geçmiştir. 2017 yılında bu oran 19,1, 2018 yılında 23,8, 2019 yılında 21,8, 2020 yılında 28,2, 2021 yılında ise 18,3 olarak gerçekleşmiştir.

Rakamlar açıkça göstermektedir ki, 2018, 2019 ve 2020 yıllarında en fazla işsizliği gazetecilik bölümü mezunları yaşamıştır. Özellikle 2020'de

pandemi nedeniyle uzaktan çalışan gazetecilerin işten çıkartma yasağına rağmen yüzde 28,2 ile basın işkolundaki işsizliğin ne boyutlara ulaştığını vurgulaması açısından çarpıcıdır (İletişim Emekçileri Dayanışma Ağı, 2022).

TÜİK'in verileri göz önüne alındığında yüksekokul ve iletişim fakültesi mezunları işgücü piyasasında Türkiye'de işsizliğin en yüksek olduğu iş kolu arasında yer almaktadır (Canbey, 2016 - TÜİK, 2020 akt. Uzunoğlu, Uyar, 2021:10,11).

Gazetecilerin çalışma hayatında işsizlik sorununun çok yoğun olduğu saptanmıştır. Gazetecilerin işsizlikle karşı karşıya kalmasında: iletişim fakültelerinden her sene çok sayıda mezun vermesi, basında tekelleşme olgusu, yeni medya olanaklarının kullanılması gibi faktörler işsizlikte rol oynamıştır. Buna ek olarak diğer faktörler ise: Haberi üretmenin daha az maliyet gerektirmesi, okurlar tarafından üretilen haber, fotoğraf, video gibi unsurlar da sıralanabilir.

Gazetecilerin çalışma şartlarının kötüleşmesinde ya da daha görünür olmasında en önemli etkenlerden birisi de iletişim fakültelerinin her sene çok sayıda mezun vermesidir. Malthus'un "Nüfus teorisi üzerine bir deneme" başlıklı çalışmasında nüfusun artmasına paralel olarak geçim araçlarının da arttığını savunmaktadır. Nüfusun artması geçim araçlarının çeşitlenmesine, çoğalmasına ek olarak bu gelişme aynı zamanda iş adamları, gazete patronları yani kısaca sermayedar için Marx'ın yedek işsizler ordusu olarak kavramsallaştırdığı bir olgu ile açıklayacak olursak işgücü maliyetlerinin ucuzlamasına koşut olarak bir "sömürü" kaynağı oluşturmuştur (Malthus, 1798 - Marx, 2011).

Bu durum gazetecilikle ilişkilendirildiğinde gazetecilerin basılı geleneksel mecralara ek olarak yeni medya olanaklarını da kullanmış olduğu araçlar çeşitlenmiştir. Böylelikle çok sayıda mezunun çalışacağı mecraanın (radyo, TV, podcast, YouTube, internet gazeteciliği vs.) çeşitlenmesine rağmen, talebi karşılayacak yeterli arz yoktur. Bu nedenle binlerle ifade edilecek iletişim fakültesi mezunu işsizlik ordusu krizini derinleştirmektedir. Bu da

gazetecilerin çalışma hayatında karşılaştığı sorunu daha da körüklemektedir.

Bu nedenle iletişim fakültesi mezunlarını farklı iş kollarına yönlentmektedir. Basın işletmelerinde “mezun” öğrencilerin yer bulamamasının ya da mezun öğrencilerin sayısını yükselten etkenler arasında, iletişim mezunu olmayıp da doktorluk, avukatlık, eczacılık gibi meslekleri yapabilmek için ilgili fakülteden mezun olmak, diplomanın olması şartı aranırken, Türkiye’de medya sektöründe çalışanlarda gazetecilik eğitimi ve diploma aranmaması bu oranı yukarı yönlü revize etmektedir (Korkmaz, 2012).

İstanbul Üniversitesi öğrencisi Mithat Timen Aras, farklı bölümlerden mezun olan öğrencilerin “önünü” tıkadığına değinerek:

“İşsizliğin yoğun hissedildiğini ve iletişim fakültesi haricindeki birçok fakülteden mezun olan insanların bu sektöre girerek önümüzü tıkadığını anladım. Son yıllarda iletişim fakültesi sayısının artması da piyasadaki daralmayı körüklüyor. Bu durum sonucu gazetecilik alanının dışına çıkmak zorunda kalacağım” (Karatabanoğlu, 2018).

Gazetecilerde işsizliği etkileyen diğer nedenlere bakıldığında, basındaki sahiplik yapısının değişimi de önemli rol oynamıştır. Gazeteciler basın patronu olabilirken, holding sahibi patronlara doğru bir evrilme gerçekleşmiştir. Söz konusu durumla ilgili:

“1980’lerin başında Türkiye’de geleneksel medya yapısından ‘modern’ bir medya yapısına geçiş yaşandı. Medyadaki geleneksel sahiplik yapısının ortadan kaybolmasıyla birlikte geleneksel anlamda gazetecilik pratiği de yerini şimdi çok yakınılan ‘ticarileşmiş ve toplumsal sorumluluktan uzak’ olarak tanımlanan gazetecilik pratiğine bıraktı” (Tılıç, 2009:137).

Ülkemizde yaklaşık yüz yılı geçen bir süre için kullanılan eski dönem gazeteciliği “statü” şeklinde değerlendiren Christian (1980:260 akt. Tılıç, 2009:144). eski dönem gazetecilik faaliyetini “işinde emek satımı ile emek

alımı” şeklinde olduğunu, bunun sıfırdan başlayan gazeteci için gazete sahibi olmanın bir statü göstergesi olduğuna değinmektedir.

“O zamanlar gazeteler az sayıdadır ve oldukça küçük ölçekli işletmelerdir. Küçük bir sermaye ile gazete çıkarmak olanaklıdır. Dolayısıyla bir gazeteci için gazete çalışanyken gazete sahibi olmak mümkün sınıfsal bir geçiştir.” (Tılıç, 2009:137).

Serbest piyasa kuralına göre işleyen ekonomik bir yapıda gazetecinin, bırakın gazete sahibi olmayı, çalışan durumundaki “toplumsal konumundan” çalıştıran konuma atlayabilmesi artık hayal olmuştur.

“Bugün hiçbir gazeteci, bir gün çalıştığı gazetenin sahibi olmak gibi bir düş göremez. Dünyanın her yerinde gazeteler ve diğer medya kuruluşları dev şirketler haline gelmiştir. Bu şirketler gazetecilikle doğrudan ilgisi olmayan uzman yöneticiler tarafından yönetiliyor ve o yöneticilerin ticari kaygıları editoryal kaygıların önüne geçiyor” (Tılıç, 2009:144-145).

Basın tekelleşerek Babıali'den plazalara taşınan gazetecilerin çalışma hayatında problemlerle karşı karşıya gelmiştir. Çünkü gazete patronları az elemanla gazete, TV, radyo gibi yayınlarını sürdürmek istemişlerdir.

“Medyadaki tekelleşmenin çalışanlar üzerindeki ilk olumsuz etkisi istihdam olanaklarının zayıflaması, iş bulma imkânının giderek azalması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Medyadaki tekelleşme ve basın alanına dışarıdan sermayenin girmesiyle birlikte basın çalışanları sıradan bir işçi konumuna indirgenmişlerdir. Medya patronları, kendi çıkarları doğrultusunda gazeteleri yönlendirirken, gazetecinin kamusal hizmet niteliği ve demokrasinin gelişimine olan katkısı dışlanma sürecine girmiştir. Gazeteci, bu anlamda klasik bir işçi konumuna düşmüştür. Yine aynı anlayışın uzantısı olarak basın özgürlüğünün kısıtlanma süreci egemen olmaya başlamıştır. Medya çalışanı açısından, bu ikili durum sendikacılığını da olumsuz yönde etkilemektedir” (Özsever, 2004:157-158).

Basında tekelleşme ve yeni iletişim teknolojilerinin üretim biçimine entegre olmasıyla gazeteci olay mahalline gitmeden, haber merkezinde bir masada haber toplayan, editleyen ve de yayınlayan bir gazeteci figürü olmuştur. Bu da profesyonel manada çalışan muhabirlerin, olay mahalline giden kameraman, şoför gibi kadroların tasfiyesine neden olmuştur (Tılıç, 2009:104). Bunun yanı sıra, gazetecilerin işsiz kalmasını sağlayan en önemli etmenlerden biri de hiç şüphesiz yeni medya olanaklarının sağladığı kolaylıklardır. Nasıl yeni teknolojik aygıtların imalat sanayiine entegre olarak birçok insanı işinden ettiyse, aynı şeyleri gazetecilik için de öne sürülebilir. Birçok basın yayın kuruluşunun zamanında olayı takip etmek için deyim yerindeyse bir gazeteci ordusu göndermiştir:

“Mark Huband, Somali çıkartmasını izlemek için NBC’nin 79 muhabir ve teknisyen gönderdiğini, CNN’in 6 ekiple sahilde askerleri karşıladığını yazdı. ABC’nin kendi ekibine merkez üs olarak kiraladığı verdiği para o kadar yüksekti ve kiraları o kadar yükseltti ki, en önemli yardım kuruluşlarından Çocuklar Fonu istenen kiraları ödeyip kendi büroları açamadı. Somali’de geçen üç hafta boyunca CBS’in harcadığı para 2,5 milyon dolardı” (Tılıç, 2003:433).

Teknolojideki ivme yukarıda anlatılanları “arkaik” hale getirmektedir. İçerisinde bulunduğumuz zaman diliminde gazetecilerden sadece fotoğraf çekmesi ya da haber üretmesi beklenmemektedir. Söz konusu durumla ilgili Tılıç:

“Avrupalıların multi-skilling dedikleri çok yönlü eğitim programlarından geçmiş muhabirler artık birçok işi birden yapıyorlar. Eskiden bir televizyon ekibi, sesçi, kameraman, muhabir ve asistan olmak üzere dört kişiden oluşurken artık küçük dijital kameraları olan bu işlerin ve hepsini tek başına yapabilen muhabirler ortaya çıkıyor. Bütün bu teknolojik ve yapısal gelişme, değişimler yarının medyasında daha az elemanın istihdam olacağı anlamına geliyor” (2003:452).

Birden fazla işi yapamayan ya da kotaramayan gazeteciyi “işsizlik” beklediğine değinen Tılıç, “Bunu başaramayan gazetecileri işsizlik bekliyor. Bu durum, işletmeler açısından oldukça maliyet ucuzlamasını beraberinde getiriyor. Artık bir şirket, bombalar altındaki Bağdat’a bir tek muhabir gönderip ondan aynı anda gazetesi, radyosu, televizyonu için haber alabilecek” (2003:451). Yani muhabirin sahada foto muhabirlik, kameramanlık, şoförlük ve muhabirlik gibi birçok işi tek kişinin yapabileceği bir şeye indirgenmektedir gazetecilik. Çünkü birden fazla işi yapabilen gazeteci hem maliyeti düşürüyor hem de daha fazla gazetecinin istihdam edilmesini engellemektedir.(Çelik, 2018:68).

Gazetecilerin işsiz kalmasında, istihdam verilerinin düşmesinin en önemli etkenlerden birisi de yerel basında “naylon kadro” sorununun yaşanmasından kaynaklanmaktadır. Ülkemizde ulusal basın olarak addedilen İstanbul, Ankara merkezli basın yayın kuruluşlarının dışında önemli bir temsil oranını ifade eden yerel basın gazetecilerin istihdamında önemli bir yer işgal etmektedir.

Ulusal basının yanında gazetecilerin büyük çoğunluğu yerel basında istihdam edilmektedir. Türkiye’de büyüklüğü iki bin 500 yüze ulaşan yerel gazetenin mevcudiyeti olduğu bilinmektedir. Bu büyüklük, “BİK’ten ilan alan gazeteler” şeklinde sınırlandırıldığında bu sayı 900’ün biraz üzerinde seyretmektedir. Yerel basının gazetecilerin istihdam edilmesindeki rolüne, gücüne dikkat edildiğinde daha da kıymetli hale gelmektedir. Kağıt üzerinde işlerlik kazanan bu tablo ekonomik gerekçelerle personel istihdamını azaltmaktadır. Basın İlan Kurumundan ilan alan gazetelerin uymakla yükümlü olduğu gazeteler meslek arasında “naylon kadro” denilen uygulamayla gazetede eş, dost, arkadaş, akrabayı asgari altı kişilik içerisinde gösterirken, fiiliyatta bir grafiker, bir muhabirden oluşan basın yayın organı ortaya çıkmaktadır. Hatta Basın İlan Kurumu’nun pandemi sonrası yerel basına yönelik gerçekleştirdiği denetimlerde kâğıt üstünde çalışan gazetecilerin fiili olarak çalışmadığını tespit etmiştir (Şeker&Şeker, 2011-BİK, 2022).

Gazetelerin eskiden olduğu gibi büyük ölçekli personel istihdam etmediği, muhabirlerin ürettiği haberi ajanslardan temin ederken ve yurttaşlardan gelen haberler de önemli yer tutmaktadır. Bu nedenle hem ulusal hem de yerel basında eskisine nazaran çok sayıda personel istihdam edilmemektedir; çünkü deprem, sel, olağanüstü durumlarda bir muhabir, gazeteci, foto-muhabir görevlendirmek yerine olaya tanıklık eden, fotoğrafını çeken, videosunu paylaşan yurttaşlardan bu içerikler sağlanmaktadır (Devran & Özcan, 2017:161).

Teknolojiyi aktif olarak kullanan yurttaşlar, gazetecilerin istihdam olanaklarını daraltırken, gazeteci Şaban Arslan, daha önceki senelere göre gazeteler daha fazla gazeteci istihdam etmek zorunda iken, yeni teknolojik gelişmeyle birlikte bu rakamın daha aza düştüğüne dikkat çekmektedir:

“Eskiden haber bulmak zor olduğu için medya kurumları daha çok muhabir bulundurmak zorundaydılar. Belediye başkanları, bakanlar vb. herkesin programını etmek için muhabir görevlendiriliyordu. Sizin oradan haberi alabilmeniz için muhabirinizin olması gerekiyordu. Hastanelerin acil servislerinde bile muhabirler vardı. Sabah gazetesinin sadece İstanbul’da iki yüz muhabiri vardı. Müthiş bir haber sirkülasyonu vardı ama şimdi o haber bize gelene kadar tükenmiş oluyor. O yüzden daha az muhabir çalıştırıyoruz” (Devran & Özcan, 2017:161-162).

Gazetecilerin sahiplik yapısı, tekelleşme olgusu, yeni medya olanaklarının gazetecilerin kullanımına sokulması, yurttaş gazeteciliği, sendikal hareketin zayıflaması, yerel basında naylon kadro sorunları gibi unsurlar gazetecilerin işsiz kalmasını sağlamıştır. Bu gelişmelere tepki olarak Türk Basın tarihinde gazetelere “ilan” pastasından pay vererek ayakta kalmasını sağlayan Basın İlan Kurumu ve sosyal devlet uygulamasının en gözde uygulamalarından olan Türkiye İş Kurumu ortaklığında gazetecilerin işgücü piyasasına katılımını sağlamak için harekete geçmişlerdir.

2. İŞKUR İşbaşı Eğitim Programı

Basın İlan Kurumunun “Yerel Yazılı Basın İhtiyaç Analizi Anket Çalışması” sonucu, basın işkolunda, gazetelerin nitelikli eleman ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır. Gazete patronlarının hangi pozisyonda personele ihtiyacı olduğuna dair yapılan bu çalışma sonucu eksik olan bölümlerden hareketle 20 Ekim 2016 tarihinde BİK ve İŞKUR arasında imzalanan “Yeni Nesil Gazetecilik ve İstihdam Programı” ile işbaşı eğitim programı hayata geçmiştir (Doğan & Gönenç, 2022: 375).

BİK-İŞKUR arasında hayata geçirilen yeni nesil gazetecilik eğitim ve istihdam programları Schumpeter'in (1981:202,203). yaratıcı yıkım önermesi düşünüldüğünde, yakında birçok işkolunun yok olacağını ve yerine yenilerinin alacağını bu nedenle işgücü piyasasında bu değişime ayak uyduracak adımlar atılması gerekmektedir. Çağın gereklerine göre bugün geçerliliği devam eden iş kollarının yakında yok olacağı, yerine yeni iş kollarının geleceğini bu nedenle yeni çağın gereklerine uygun bir işçi tipi/ yeni nesil gazetecinin yetiştirilmesi önem kazanmıştır (İŞKUR, 2019).

Gazetecilerin serbest piyasa koşulunda, istihdam alanında yaşamış olduğu soruna bir çözüm olarak görülen işbaşı eğitim programı, gazete sahipleri başta olmak üzere işverenlere “nitelik” anlamında işçi çalıştırma anlamında sorun yaşayanlara kurumda çalışacakları pozisyonlara göre eğitim vermesini, işine yarayıp yaramadığına dair gözlem yapmasına imkân tanımaktadır. Böylelikle gazete patronları, TV sahipleri ihtiyaç duydukları nitelikli personelleri yetiştirmesine ve bulmasına imkân tanımaktadır. Bunu İŞKUR'a başvurup bulabilecekleri gibi, düşündüğü, bulduğu denemek istediği personeli bu kapsamda çalıştırabilmektedir (İŞKUR, 2022).

Öğrencilerin işgücü piyasasına geçişinde çok önemli bir rol üstlenen işbaşı eğitim programları, işgücünün daha önceden edindiği teorik bilgileri pratiğe dökerek, mesleki deneyim kazanmasını sağlamıştır. İŞ-KUR'un 2009 yılından beri uyguladığı bu işbaşı eğitim programları, iş tecrübesi olmadığı için niteliklerine uygun iş bulmakta zorluk yaşayan kişiler iş tecrübesi

kazanmakta, işverenler ise ihtiyaç duydukları işgücünü kendileri yetiştirme ve işin başında tanıma imkânına kavuşmaktadır (Coşar, 2020:100).

Basın İlan Kurumu'ndan ilan desteği alan basın kuruluşları bu programdan yararlanabilmek için en az altı gazeteciyi istihdam etmek zorundadır. Bu koşulu yerine getiren basın kuruluşları, İŞKUR işbaşı eğitimi programı kapsamında en az iki kişiyi istihdam etme hakkı elde edebilmektedir. İşverenler çalışan sayısının yüzde 30'una kadar İŞKUR'dan genç gazeteci adaylarını, hâlihazırda gazeteci olanları talep edebilme hakkına sahip olurken, katılımcıların en az yüzde 50'sini program süresi kadar istihdam etmekle yükümlü sayılmaktadır. Programın süresi; bilişim ve imalat sektörlerindeki işyeri ve mesleklerde en fazla 6 ay, siber güvenlik, bulut bilişim, oyun geliştirme uzmanı ve kodlama gibi geleceğin mesleklerinde 18-29 yaş arası gençler için en fazla 9 ay, "muhabirlik" kapsamındaki mesleklerde en fazla önce 12 ay, sonra 9 ay ardından 6 ve şimdi 3 ay süreyle kısıtlanmaktadır (Coşar, 2020:100, BİK, 2022 akt. Çelik, 2022).

İşbaşı eğitim programından yararlanmak isteyen işverenlerden bazı şartların karşılanması beklenmektedir. Bunlardan ilki İŞKUR'a kayıt olma koşulunun yanı sıra, gazetede en az sigortalı 6 personeli çalıştırma zorunluluğu, program kapsamında istihdam ettiği personeli program sonrası istihdam etme koşulu da aranmaktadır (İŞKUR, 2022).

Eğitim kapsamında kursiyerler 6 haftada 90 saat boyunca görsel habercilik, basın tarihi ve gelişimi, haber toplama ve yazma ilkeleri, haber etiği, toplum haberciliği, muhabirlik, kriz yönetimi, dış politika haberciliği, söyleşi ve röportaj teknikleri, sosyal habercilik, siyaset, adliye ve parlamento haberciliği, dijital habercilik ve yeni medya dersleri verilmektedir. İŞKUR'un İşbaşı Eğitim Programı kapsamında, eğitimlerini bitiren katılımcılara İstanbul'da yayımlanan gazetelerde staj ve işbaşı yapma imkânı sağlanmıştır. Yapılan araştırmaya göre eğitimlerin sonucunda kursu başarıyla tamamlayan kişilerin %10'u sektörde istihdam edilmiştir. Öğrenimlerini başarıyla tamamlayan öğrenciler, Yeni Şafak, Yeni Akit ve

Ülke TV gibi kurumlarda çalışma olanağına sahip olmuşlardır (Ezber & Sayar, 2016:75).

İletişim fakülteleri, basının ihtiyacına cevap vermekte zorlanırken, bu soruna Basın İlan Kurumu, Türkiye İş Kurumu kendi aralarında meslek eğitim programlarını hayata geçirerek çözüm bulmaya çalışmışlardır. Bu işbirliği, akademinin işgücü piyasasında pasif bir rol oynadığı eleştirisi sonucu faaliyete geçmiştir. Bu nedenle işbaşı eğitim programı sektörün ihtiyaç duyduğu personeli yetiştirmesi öngörülmüştür. Bu program aynı zamanda basın kuruluşlarına istediği pozisyonda personel yetiştirme anlamında da büyük avantajlar sağlamaktadır (Tokgöz, 2016-Ezber & Sayar, 2016).

Albayrak Grubuna ait Yeni Şafak gazetesi ile İŞKUR arasında 19 Mart - 2 Ekim 2015 ile 22 Aralık - 22 Haziran 2016 tarihleri arasında iki eğitim programı daha gerçekleştirmişlerdir. Kursiyerler, program kapsamı boyunca maaşlarını Türkiye İş Kurumundan almışlardır. Program kapsamında, 51 adaydan 27'si Yeni Şafak gazetesinin de bağlı bulunduğu Albayrak Grubu tarafından istihdam edilmiştir (Ezber&Sayar, 2016:79).

Görüldüğü üzere, gazetecilerin bozulan işgücü piyasasında tekrardan işgücü piyasasına katılımında anahtar rol üstlenen İŞKUR işbaşı eğitim programı, BİK'in yeni nesil gazetecilik eğitim programı yeni çağın gerekliliklerine uygun bir gazeteci profili yaratma emelindedir. O nedenle İŞKUR, iletişimle ilgili okullardan mezun olan öğrencilerin gazetelere girerek çalışmasına imkân tanırken, işveren de aslında istediği personeli maaş, sigorta gibi yükümlülüklerden de kurtularak deneme fırsatı yakalamıştır.

Program, iletişim fakültelerinden mezun olan genç gazeteci adayları üzerinde, hâlihazırda gazeteci olan ama askerlik nedeniyle işsiz kalan bu nedenle mesleklerini icra edemeyen gazetecilerin işgücü piyasasına katılımını sağlamasının ne gibi sonuçlar doğurduğu araştırma bölümümüzün konusunu oluşturacaktır.

3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Gazetecilerin işgücü piyasasına katılımına alternatif bir model: İŞKUR işbaşı eğitim programı başlıklı araştırmanın ana amacı, Türkiye’de İŞKUR’un gazetecilerin istihdamındaki rolünü incelemek ve işsizlik sorunuyla yüzleşen gazetecilerin karşılaştıkları sorunları açığa çıkarmak, konuya dair çözüm önerileri de ortaya koymaktır.

Bu nedenle 2015-2022 yılı da dahil olmak üzere İstanbul, Mersin ve Edirne’de İŞKUR işbaşı eğitim programı kapsamında çalışan, gazete patronu olmak üzere 3’ü erkek, 2’si kadın toplam 5 gazeteci ile derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sadece gazetecilerle değil, İŞKUR programını uygulayan gazete patronuyla görüşülmesi işsizlik sorununa farklı vizyonlardan bakmamızı sağlamıştır.

Çalışmada, ikincil veriye dayalı nicel doküman analizi ile desteklenen derinlemesine görüşme tekniği ile elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Niteliksel araştırma, araştıran kişiye bulunduğu ortamı algılamasını sağlarken, aynı zamanda kendisi de veri toplamada anahtar bir rol üstlenmektedir. Araştırmacı, yüz yüze görüştüğü kişinin güvenini kazanması durumunda çalışmasıyla ilgili daha ayrıntılı ve tutarlı bir bilgi edinmenin yolunu aşındırmaktadır. Aynı zamanda, araştırmacının çalışmasında işe yarayabilecek verilere ulaşmasına görüşmeci izin vermesi durumunda çalışmasını zenginleştirecektir (Polat, 2022:164 - Uzuner, 1999:173-178). Görüşme tekniği araştırılan konuyu, bütün boyutlarını kapsayan, daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve detaylı cevapların alınmasına imkân veren, yüz yüze, birebir görüşülerek bilgi toplanmasına imkân vermektedir (Tekin, 2006). Bu yöntemle, ana ve özel amaçlardaki sorulara cevap bulunması hedeflenmektedir.

İkincil veriye dayalı nicel doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Araştırma hakkında bilgi veren ya da kanıt olarak kullanılabilen resmi veriler, istatistikler çalışmaya önemli katkılar

sağlamaktadır. Ayrıca, doküman incelemesi araştırmacıya olaylar ve olgular hakkında bilgi verirken, doğru bilgiye ulaşarak, onları analiz ederek sistemli bilgiye ulaşmada rehber olmaktadır. (Kıral, 2020: 173 - Aslan, 2018). Nitel araştırmada kullanılan diğer yöntemler gibi doküman analizi de anlam çıkarmak, ilgili konu hakkında bir anlayış oluşturmak, ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirmektedir (Corbin & Strauss, 2008).

Bu bağlamda “basında yıllara göre işsizlik rakamları”, “yıllara göre iletişim fakültesi mezunları” ve “İŞKUR işbaşı eğitim programı kapsamında istihdam edilen gazeteciler”e ait dokümanlar paylaşılmıştır. Elde edilen verilerin yorumlanması gazetecilerin istihdam sorunuyla ilgili derinlemesine mülakatların sorularının hazırlanmasında çalışmaya önemli katkı sağlamıştır.

Araştırmada daha iyi bir bütçe ayrılarak farklı illerdeki gazetecilerle görüşülememesi araştırmancının sınırlılıklarından biridir ancak çalışmanın amacı genellemelerde bulunmak değil, İŞKUR ve gazetecilerin istihdamında yaşanan sorunları ve olası çözümleri derinlemesine incelemektir.

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	İl	Eğitim Durumu
İ1	23	Kadın	İstanbul	Meslek Yüksekokulu
İ2	24	Erkek	İstanbul	İletişim Fakültesi
E2	30	Erkek	Edirne	İletişim Fakültesi
E7	23	Erkek	Edirne	Meslek Yüksekokulu
M2	47	Kadın	Mersin	Üniversite

Tablo: Makalede yer alan görüşmecilere ait demografik bilgiler

Derinlemesine görüşmelerde öncelikli olarak demografik sorulara (yaş, eğitim durumu, cinsel kimlik vb.) yer verilmiştir. Sonra gazetecilerin gazetecilik mesleğine başlama tarihi, işsiz kalma süresi, sosyal güvence durumu, iş arama kurumuyla kurdukları ilişki ve iş arama sürecinin detayları birinci ağızdan dinlenmiştir.

4. Araştırmanın soruları

İşsizlik, günümüzde sadece gelişmekte olan ülkelerde değil ileri kapitalist ülkelerde de önemli bir sorun olmaktadır. Ekonomik krizler, medyada sahiplik yapısının değişmesi ve politik dengelerin farklılaşması Türkiye’deki medya yapısını oldukça etkilemiştir. TGS’nin (2023) verilerine göre gazeteciler arasında işsizlik oranı yüzde 20 düzeylerinde seyretmektedir. Bu nedenle basının kronikleşen sorunları nedeniyle istihdam anlamında sorunlar yaşayan iletişim fakültesi mezunları İŞKUR işbaşı eğitim programıyla istihdam şansı elde etmişlerdir. Bu nedenle araştırmanın temel sorusu: “Türkiye’de genç gazeteci adayların istihdamında İŞKUR işbaşı eğitim programının rolü nedir?” Buna ek olarak şu sorulara yanıt aranmaktadır:

-İŞKUR işbaşı eğitim programı, gazeteci adaylarının istihdamı için bir fırsat mıdır?

-Gazetecilerin istihdam sorunu yaşadığı ekonomik ve sosyal bir yapıda tecrübe kazanmada ne gibi etkilere sahiptir?”

-Gazetecilerin istihdamını kolaylaştıran İŞKUR işbaşı eğitim programı, işsizlik sorununa bir çözüm sunmaktadır mı?

Bu sorular ışığında yapılan çalışmanın Türkiye’de gazetecilerin istihdamında İŞKUR’un oynadığı rolü ayrıntılarıyla ortaya konması öngörülmüştür.

5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini İstanbul, Mersin ve Edirne’de İŞKUR ile istihdam edilmiş gazeteciler ve işverenler oluşturmaktadır. Resmi verilere göre 16 milyon nüfusu ile Türkiye’nin en kalabalık şehri olan İstanbul aynı zamanda ülkemizin ekonomik olarak da %30,4 GSYH ile en yüksek pay alan ildir. Bu nedenle basının da merkezi olan İstanbul’da gazetecilerin işgücü piyasasındaki rolü düşünüldüğünde İŞKUR işbaşı eğitim programının önemi daha belirgin bir hal almaktadır. O nedenle İstanbul merkezli basın

kuruluşları yerel basına göre “kitleler” halinde istihdam ettikleri İŞKUR işbaşı eğitim programının fotoğrafını çekmek daha da önemli olmuştur.

Kozmopolit yapısıyla dikkat çeken büyükşehirlerden olan Mersin’in de basın sektöründe önemli bir figür olmuştur. Buradaki olayları tarafsız, kamusal yayıncılık anlayışıyla hareket eden Mersin basını da İŞKUR işbaşı eğitim programından yararlanan illerimizden biri olmuştur. Doğu’dan okumak için gelen ve şehirde kalıcı olmak isteyen genç mezunlar için İŞKUR işbaşı eğitim programı tutkal görevi görmesi nedeniyle buradaki kursiyerlerin söylemleri, işgücü piyasasındaki durumları anlatması çalışmamız için kıymetli olmuştur.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
İletişim Fakültesi Mezunları	5000	1464	1372	1018	1018	1092	1197
İŞ-KUR İş Başı Eğitim Programı	1299	190	92	289	250	126	53

Kaynak: bik.gov.tr-media4democracy.org

Türkiye’nin önemli hudut şehirlerinden olan Edirne’nin sanılanın aksine çok güçlü bir yerel basına sahip olması nedeniyle çok sayıda gazeteci faaliyet göstermektedir. Buna Kırkpınar, Kakava-Hıdırellez, komşu Yunanistan ve Bulgaristan’a komşu olması nedeniyle gazeteci sayısı bazı önemli olaylarda artış göstermektedir. Edirne’de İŞKUR işbaşı eğitim programından faydalanan illerimizdendir. Bu nedenle işgücü piyasasında varlık göstermeye çalışan, program vasıtasıyla istihdam edilen, hayatta kalmaya çalışan gazetecilerin görüşlerinde farklılıklar görülmüştür.

Araştırma evreninde yer alan İstanbul, Edirne, Adana ve İstanbul kentlerinde mülakat yapılacak bireyleri tespit etmek için Basın İlan Kurumu (BİK), Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) yerel gazeteler ve ulusal basından yararlanılmıştır. Araştırma sırasında

görüşmecilerden yeni görüşmeler için destekleyici bilgiler elde edilmiştir. Araştırma sırasında görüşmecilerden yeni görüşmeler için destekleyici bilgiler elde edilmiştir. Örneklemlere ulaşma tekniği olarak “kartopu tekniği” kullanılmıştır. Temel olarak, araştırma evreni içerisinde yer alan yarı yapılandırılmış görüşme yapılacak bir ya da iki kişi belirlemesi ve onlarla mülakat yaptıktan sonra onlardan iş arkadaşlarıyla görüşmek için iletişim bilgilerini istemesi şeklinde ilerlemiştir. Böylelikle kartopu tekniğinin uygulanmasıyla ağların ve ilişkilerin izlerinin sürülmesi mümkün olmuştur (Barglowski, 2019). Bu çalışmada yerel bir gazetede çalışan bir gazeteciden aynı gazetede çalışan iş arkadaşının iletişim bilgilerinin alınarak iletişime geçilmesi bu duruma örnek olarak verilebilir.

6. Bulgular ve Tartışma

Gazetecilerin işgücü piyasasında karşılaştığı sorunlardan biri işsizlik ya da fiili işsizlik. Basının yapısal sorunlarının en başında gelen faktör ise ekonomik ya da maddi kaynakların yetersiz olmasıdır. Diğer faktör ise her sene iletişim fakültelerinden çok sayıda mezun olmasına karşın bu talebe yanıt verecek yeterli arzın olmaması nedeniyle işsizlik sorunu büyüyen etkenlerden birisi olmaktadır. Basında sektöründe 2016-2022 arasında ortalama işsizlik yüzde 20 düzeyinde seyrederken, ortalama her sene bin 200 civarında iletişim fakültesinden öğrenciler mezun olmasına karşın buna yanıt verecek yeterli arzın olmayışı sorunu daha da körüklemektedir.

Sosyal devlet uygulamasının bir çıktısı olarak faaliyet gösteren İŞKUR, gazetecilikteki bu sorunları görerek Basın İlan Kurumu ile harekete geçerek 2015-2016 sene arasında işbaşı eğitim programı hayata geçirmişlerdir. Bu nedenle işgücü piyasasını regüle etmekle yükümlü İŞKUR, piyasa ile öğrenim kurumlarını orta bir noktada buluşturmayı gerçekleştirmek için kolları sıvamıştır. Gazetecilerin, basın sektörüne adım atmasını sağlayan İŞKUR işbaşı eğitim programı bu zamana kadar 2 bin 229 kişiye işbaşı eğitim programı kapsamında istihdam etmiştir.

Bu kapsamda istihdam edilen gazeteciler, İŞKUR işbaşı eğitim

programına dair farklı değerlendirmelerde bulunmuştur. Üniversitenin iletişim ile ilgili bölümlerinden mezun olan öğrencilerin “tecrübesiz” ya da “bağlantılarının” olmaması nedeniyle kapıdan dahi içeri sokulmayan gazeteci adayları, programı faydalı bulmaktadır.

“Okuldan mezun olur olmaz yaklaşık on beş yere başvuru yaptım, hatta bir kuruma gittiğimde bana şöyle bir yaklaşımla geldiler: Bana içeriden iki kişinin ismini verirsen iş başvurusu için içeri girebilirsin dediler. Bana bunu söylediler. Benim de o kurumda tanıdığım olmadığı için eli boş dönmüştüm. Bu yeni mezun için bayağı yıkıcı bir durum, hem tecrübeniz yok hem de referansınız yok. Ayrıca dışarıdan bir yere başvurduğunuzda mutlaka sizden en az iki yıllık bir tecrübe istiyorlar bu nedenle İŞKUR hem bizi yetiştiriyor, hem de bize iş olanağı sağlıyor. Bu açıdan ben İŞKUR’dan gayet memnunum” (İ1, kişisel görüşme: 2022).

“Bizim için bir fırsattır. Bu şekilde değerlendiriyorum. Daha önce çok saçma sapan nedenlerle gittiğim iş yerlerinden ret aldığım için İŞKUR bu kapsamda benim için çok büyük fırsat oldu” (İ1, kişisel görüşme: 2022).

“İŞKUR’un genç mezunlara faydasını olduğunu biliyorum. Bu sektörde gençseniz ve tecrübeniz yoksa iş bulmanız imkânsız, aldığınız eğitim ne kadar kaliteli olursa olsun. Sektör hala Türkiye’de alaylılara öncelik veriyor. İletişim fakültesinden mezun olmasa bile, yıllar içerisinde sektörün içinde olduğu için ister istemez sizden önde oluyor. Kurumsal yapıyı gençler çok bilmiyor, o nedenle kurumların bunu çok göz önünde bulunduruyor. O nedenle gençlerin burada çalışarak kurum kültürünü alması önemli. Bir kere İŞKUR üzerinden çalıştığınız için kuruma hiçbir şekilde yük olmuyorsunuz. Bu da çok büyük imkân. Bizden yaşça büyük ve tecrübeli olan insanların işsizlikleri farklı. İŞKUR programı özel sektör için gerekli, çalışanın artan masrafını devletin karşılaması önemli. Diğer artısı genç mezunlara destek olmasını olumlu buluyorum” (İ2, kişisel görüşme: 2022).

Gazete patronları ekonomik gerekçelerle personel istihdamında cimri

davrandığı göz önüne alındığında işbaşı eğitim programını “nimet” olarak değerlendiren E2:

“İŞKUR’un gazetecilerin istihdamına yönelik yapmış olduğu işbaşı eğitim programı, bozulan çalışma şartlarının düzelmesi anlamında elbette bir çözüm. Yerel basında gazetelerin mali durumları zaten ortada. Maddi olarak kendisini çok zor döndürüyor. Basın İlan Kurumu’ndan destek almasına rağmen. Reklam almak neredeyse imkânsız. Yaşanan ekonomik kriz nedeniyle esnafın durumu ortada, o nedenle BİK’ten gelen ilanla ayakta durmaya çalışıyorlar. Bu nedenle gazetelerin İŞKUR’dan gazeteciyi istihdam etmesi bulunmaz bir nimet gibi oluyor” (E2,kişisel görüşme: 2022).

BİK’ten aldıkları ilan ile ayakta durduklarını söyleyen görüşmeci, yerel basında kadroların dolu olması nedeniyle istihdam edilmelerinin güçleşmiş olduğunu söylemektedir.

“Özellikle yerel basında bütün kadrolar dolu. Siz çıktığınızda, sizin yerinize biri monte edilir. O nedenle sizin bir yere girmeniz de zor, çalışmanız da zor. İŞKUR kapsamında istihdam olanağı yakalamış oluyorsunuz. 6 ay da olsa, 3 ay da olsa çalışma imkânı yakalamış oluyorsunuz. Gazeteye ek bir yük olmadan, istihdam olanağı yakalamış oluyorsunuz. Bu noktada, istihdam çok daha kolaylaşmış oluyorsunuz” (E2,kişisel görüşme: 2022).

İŞKUR’un gazeteciler için düzenlemiş olduğu işbaşı eğitim programı kapsamında istihdam olanağı sağlamanın olumlu ama büyük resme bakıldığında “gazeteciyi sadece pazarda tutulduğu vurgulanmıştır.

“Ben aslında İŞKUR işbaşı eğitim programın, gazetecilerin çalışma şartlarının bozulmasında bir iyileştirme olarak gözükebilir ama büyük resme baktığımızda sadece gazetecileri pazarda tutmaya yarıyor, genç meslektaşımızın istihdam edilmesini sağlıyor ama kalıcı bir çözüm mü çok tartışmalı” (E2,kişisel görüşme: 2022).

Gazetecilerin bozulan çalışma şartlarına sadece dokuz aylık çare

olduğuna değinen diğeri bir görüşmeci, İŞKUR'un kendilerini podyuma çıkardığını söyleyerek aslında sizi görünür kıldığını bu da diğeri gazeteler tarafından da istihdam edilme olanağını artırdığını söylemektedir.

“Tam anlamıyla çare değil 9 aylık bir çare. Gazetelerin nefes almasını sağlıyor. İnsanların burayı biraz daha gazete patronlarını 9 aylık görmesi yerine sizin oraya kendinizi göstermenizi sağlıyor. İŞ-KUR bir nevi sizi podyuma çıkartıyor. O podyumu izleyen gazete müdürleri, gazete patronları sizin performansınızı inceliyor. Eğer ilgilerini çekersen sizi istihdam ediyor. Program çok başarılı, gazetecilerin gazeteye başlamasını sağlıyor. Devlet istihdam sağlayarak işgücü piyasasını düzenliyor. Gazete patronları da maaş, sigorta giderlerinden kurtuluyor” (E7,kişisel görüşme: 2022).

İŞKUR işbaşı eğitim programını gazeteci adaylarının bir fırsat olarak görmeleri gerekmektedir. Eğer kurumda kalıcı olmak istiyorlarsa gazeteci adaylarının çok çalışmaları gerektiğini savunan İ1 (2022). ikili ilişkilere de dikkat edilmesi gerektiğine değinerek, “Üç aylık süreç onları zorlayacak. Eğer devam etmek istiyorlarsa çok çalışmak zorundalar. Kendini ispatlamak çok zor iş. İkili ilişkilerinizi iyi tutarsınız işte kalmanızı kolaylaştırıyor” (kişisel görüşme: 2022).

İşbaşı eğitim programının ilk etapta gazetecilerin sektöre kazanılması anlamında anahtar bir rol üstlenirken, basındaki işsizlik oranını artıran unsurların genç işsizlerin ve hâlihazırda herhangi bir basın işletmesinde mesleklerini icra edemeyen gazeteciler oluşturmaktadır (İ2, kişisel görüşme: 2022).

İşveren açısından bakıldığında, gazetecilerin işsiz kalmasına neden olan stajyer uygulamasının İŞKUR işbaşı eğitim programıyla son bulduğunu, o nedenle gazeteye iş için gelen genç gazeteci adayları geri çevirmediğini, İŞKUR vasıtasıyla bu iş için uygun olup olmadığını deneme fırsatını yakaladıklarını belirten M2:

“Benim iki – üç ay ‘stajyer’ ücretiyle çalıştıracağım vaadini İŞKUR

benim elimden aldı. Çok da güzel oldu. Belli ki bir eksiklik var sahada, farkında, devlet bu işe el attı, iyi de yaptı. Her zaman da söylüyorum, bu programların devam etmesinden de yanayım. Eksiklerimiz de giderilsin, artılar da hep hayatta olsun. Özgüvenini kaybetmek üzere olan yeni mezun genç, özgüvenini tekrar kazandı. Üniversitede 4-5 senesini veren öğrenciyi 4-5 yıl stajyer maaşı verme kaygısını devlet benim elimden aldı. İŞKUR dedi ki: Buna İş yükü vermeyeyim, işveren de senin kapısından geri çevirmesin, ben sana işverenin kapısında tecrübe kazanmanı sağlarken, istihdam da sağlayalım dedi. Çok da yerinde bir program oldu. Ben de faydalandım. Dönem dönem çok faydalandığım oldu, iyi gençler yetişti. Pırıl pırıl gençler yetişti. Belki meslekten kopacaklardır, onların geri dönüşleri sağlandı. Liyakatlı, düzgün, eğitimli gençler, bu işi bilen insanların elinde oldu. Hepimizin şikâyet ettiği vatandaş gazeteciliği, 5 N 1 K sorgulanmadan, haber Check edilmeden, servis edilen ve kamuyu rahatsız edici bilgilerden bu program kurtardı. Sahadaki elemanlar, pişmiş elemanlar, olgunlaşmış, tecrübeye doymuş elemanlar daha daha iyi oldular. Programı ben destekliyorum, büyük bir eksiği kapatıyor, hem işveren boyutunda rahatlatma sağlıyor, hem de üniversitelerin eksik olan eğitimini işveren çatısı altında tamamlıyor, hem de iş hayatında işi öğreniyor. Kısaca çok başarılı bir program” (kişisel görüşme: 2022).

Programın, piyasa ile üniversite arasında “pozitif” bir bağlantı sağlamaktadır. Gazetecilerin ya da genç gazetecilerin istihdam edilmesinin sevindirici olurken, kapısına gelen genç gazeteci adayını bu sayede kapısından kimseyi çevirmediğine vurgu yapan gazete sahibi M2, (kişisel görüşme: 2022). ayrıca işverenin ayakta kalması anlamında pozitif bir etki yarattığını söylemektedir.

“Gazetelerin istihdam etmesi gereken bir kadro vardır. Bu da asgari 6 gazeteciyi istihdam etmek zorundasınız. İŞKUR ve Basın İlan Kurumu’nun anlaşmasına göre 6 kadronun bir tanesini İŞKUR istihdam ediyor. Yani ben bir gazeteci genci kazanabiliyorum; çünkü bir genç, bir gazetenin akışında rol oynayamıyor. Şöyle ki, 1 000 baskı yapmak zorundasın, 500 gazete

satmak zorundasın kalan 500 yüzünü de abone yöntemi ile kamu kurum ve kuruluşlara dağıtıyorsun yani en az 1000 baskı yapmak zorundasınız. Bugün bunların ışığında yerel gazetenin bugünkü güncel kurla 80 bin lira gideri var. İŞKUR'un 1 kişiyi 3-6 veya 9 aylığına istihdam etmesi bize ciddi katkısı yok. Bizi mutlu eden şey, kapıdan iş için başvuran arkadaş, eğitim almış bir arkadaş geri çevirmek bizim onurumuzu kırıyor. O ne hissediyor? diye düşünüyoruz. Acaba kaç kapıdan daha geri çevrilirse hayattan kopacak mı? Kendini başka yerlere atmak isteyecek, o da olmazsa "ben bu okulu niye okudum? Gideyim, başka bir şey olayım, başka sektörlere geçeyim." diye düşünecek. Yani İŞKUR'un işbaşı eğitim programı bize ekonomik katkısından ziyade yetişmiş eleman açığını kapatması anlamında iyi oluyor. İŞKUR 3 aylığına bir personeli istihdam etti, 6 ay sonra programdan çıkıyorsun. Sonra bir 6 ay sonra bir personel daha istihdam edebiliyorsun. 3 ay İŞKUR 3 ay sen 6 ay sonra programdan tekrar çıkıyorsun. Ödevleri ve şartları olan bir müessese burası. Yani haksızlık etmeyelim, hiç de yok demeyelim ama katkısı işverenin ayakta kalması için geçerli bir neden değil. Şöyle bir algı yaratılıyor İŞKUR'dan bu kadar para alıyorlar, istihdam desteği de veriyorlar size diyorlar ama bu maliyette çok küçük kalıyor."

İŞKUR işbaşı eğitim programının üniversitelerde ve gazeteciler arasında çok bilinmediği için çok sayıda gazeteci iş bulamazken, kimisi Kapalıçarşı'da tişört satıyor, kimi genç mezun restoranlarda garsonluk yapmaktadır.

"Benim şu ana iş bulamayan çok sayıda arkadaşım var. İş bulamayan, iş arayan farklı meslek gruplarında bir sürü arkadaşım var. Başvuruları olumsuz sonuçlanan bir çok arkadaşım var. Çalışan da arkadaşım var. Benimle radyo, sinema televizyon mezunu arkadaşım şu an Kapalıçarşı'da tişört satıyor. Garsonluk yapan arkadaşım var. Benimle birlikte 30 kişi okuyan arkadaşlarımdan 10'u bu işi yapıyor" (İ1, kişisel görüşme: 2022).

Bu nedenle İŞKUR'un programı tanıtımı anlamında eksik kalması, gerekse üniversitelerde hocaların bu programdan haberdar olmaması nedeniyle çok sayıda genç gazeteci adayı farklı iş kollarına yönelmektedir.

“Şu an arkadaşlarımın ne yaptığını bilmiyorum ama yarısı bu işi yapmıyordur. Yarısı açıktadır; çünkü bizden referans istedikleri için, yüksek tecrübe istedikleri için, kanal ya da gazetelere giremeyip farklı mesleklere yönelen arkadaşlarımız var. Bir tane arkadaşım pazarda iç giyim satıyor. Geçimini bir şekilde sağlamak zorundasın çünkü. İŞKUR’un farkı da bu oluyor. Kurum sizden bir tecrübe talep ettiğinde, siz bu üç aylık süre içerisinde kendinizi göstermeniz gerekiyor ki, kendinizi ispatlayabilesiniz” (İ3, kişisel görüşme: 2022).

Görüldüğü üzere iletişim fakültesinden mezun gazeteci adayı, sektöre yönelmekte güçlük yaşamaktadır. Basında herhangi bir tanıdığı ya da torpili olmayan genç mezunlar sektöre yönelmekte güçlük yaşamaktadır. İŞKUR’un faaliyetlerinden habersiz olan ve kendi yapısal sorunlarını çözmekte zorlanan basında iş bulmak, şansını denemek her geçen gün daha da güçleşmektedir.

İŞKUR’un faaliyetlerinden habersiz olan ve sektörün yapısal sorunları nedeniyle gençler geçimlerini temin etmek için öğrenimlerinden farklı iş kollarına yönelerek kimi zaman pazarda iç giyim ürünleri satan bir ürün pazarlamacı, kimi zaman restoran gibi yerlerde garson, kimi zaman da Kapalıçarşı’da tezgâhtar olarak çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

SONUÇ

Kamuoyuna “doğruyu söylemekle” yükümlü olan gazeteciler, bilgi ve iletişim teknolojilerinin değişimine paralel olarak mesleklerini icra etmeleri geçmişe nazaran günümüzde kolaylaşmıştır. Jenkins’in (2016:28) “yöndeşme” olarak adlandırdığı bu süreçle beraber haberi üretmek, fotoğrafını çekmek, ses kaydını yapmak tek bir fiziksel araçla mümkün hale gelmektedir. Bu değişim gazetecilerin işini icra etmesinde kolaylıklar sağlasa da işini elinde tutabilmesi oldukça güçleşmiştir, işgücüne katılım ise azalan pasta nedeniyle daha da düşük seviyelerde kalmıştır.

Gazetecilerin işi yapış şekli tek bir araçla değişime uğrarken, yapılan işin basite indirgenmesini sağlarken, maliyetleri de azaltmıştır. Bu da

gazetecilerin “işini” elinde tutabilmesini zorlaştırmıştır. Gazetecilerin çalışma şartlarının değişmesinde iletişim fakültelerinden ortalama bin 200 öğrencinin her sene mezun olmasının yanı sıra, meslek yüksekokulu, dernek, cemiyet ve BİK-İŞKUR kapsamında hayata geçirilen işbaşı eğitim programı gibi kurumlardan mezun olan öğrenciler de hesaba katıldığında tablo daha ciddi bir hal alırken, bu talebe cevap verebilecek yeterli arzın olmaması gazetecilikte işsizlik sorununu büyütmektedir.

Bu nedenle gazetelere ilan desteği veren Basın İlan Kurumu ve Türkiye’de işgücü piyasasını regüle etmekle görevli olan Türkiye İş Kurumu arasında 2015 yılında gazetecilerin işsizlik sorununa el atarak işbaşı eğitim programını hayata geçirerek, 2015-2022 yılı dahil 2 bin 299 gazeteci istihdam olanağı elde etmiştir. Gazetecilerin yaşamış olduğu işsizlik göz önüne alındığında İŞKUR’un işbaşı eğitim kapsamında istihdam ettiği gazeteciler merkezi bir rol üstlenmiştir.

İŞKUR işbaşı eğitim programı 2 bin 229 gazetecinin istihdam edilmesini kolaylaştırırken, bu durum; İŞKUR işbaşı eğitim programının önemini ortaya koymaktadır. Üniversitelerin iletişim fakültelerinden mezun olan öğrenciler “tecrübe eksikliği” nedeniyle yaptıkları iş görüşmesinden iş başvurusundan 15 kez ret almışlardır. Ancak İŞKUR vasıtasıyla çalıştığı kanalda işi öğrenerek tecrübe kazanan kursiyerler deneyim şansı elde ederek iş başvurularında istihdam edilme şansı elde etmişlerdir. İŞKUR’un kendilerini podyuma çıkardığını söyleyen E7 ise deneyimini şöyle aktarmaktadır: “O podyumu izleyen gazete müdürleri, gazete patronları sizin performansınızı inceliyor. Eğer ilgilerini çekersen sizi istihdam ediyor. Program çok başarılı, gazetecilerin gazeteye başlamasını sağlıyor.”

İŞKUR işbaşı eğitim programı, askerlik dönüşü işsiz kalan gazetecileri, kariyerin bir dönümünde işsiz kalanları, naylon kadro nedeniyle istihdam edilemeyen gazetecileri işgücü piyasasına katmıştır. İŞKUR’un işbaşı eğitim programının üniversitelerde ve kursiyerlerde bilinmediği ortaya çıkmıştır. Bundan mütevellit, iletişim fakülteleri öğrencileri, deneyim kazanmadan

üniversitelerin iletişim fakültelerinden mezun olmuştur. İŞKUR'un istihdam programının iletişim fakülteleri öğrencileri ne yazık ki bazıları tesadüfi bir şekilde öğrenmiştir. Diğer görüşmeciler ise iş başvurusu için gittiği gazetelerin İK departmanının yönlendirmesiyle haberdar olmuşlardır.

İşbaşı eğitim programı, gazetecilerin istihdam edilmesine alternatif bir model olduğu ortaya çıkmıştır. Bu programın tanıtılması anlamında başta İŞKUR olmak üzere, üniversitelerin fakülte hocalarına önemli bir rol düşmektedir. Bu programın uygulanması hem iletişim fakülteleri öğrencilerinin deneyim kazanmasını sağlayacak hem de onları iş hayatına hazırlayacaktır.

Kaynakça

Aslan, Ş. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Barglowski, Karolina. (2019). "Nerede, Neyi ve Kimi Çalışmalı? Göç Araştırmalarında Vaka Seçimi ve Örneklemeye Dair İlkeler. Kurallar ve Ampirik Örnekler", *Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar*, ed. Gar, İstanbul, Gar Kitaplık, 2019.

Bezirgan Arar, Y. (2019). Gazetecilik Eğitimi Sonrası Mesleki Yönelim: 2010- 2017 Ege Üniversitesi Gazetecilik Bölümü Mezunları Üzerine Bir Araştırma. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (32) , 734-768.

Coşar, Kamuran. (2020). *Üniversite Öğrencilerine Yönelik İşgücü Piyasası Uyum Programları*. Ankara: Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi.

Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks: Sage.

Çelik, M. (2018). *Geleneksel ve İnternet Gazeteciliğinde emeğin dönüşümü*. İstanbul: Arel Üniversitesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Devran, Y. & Özcan, Ömer F. (2017). Habercilikte Hegemonya Mücadelesi: Yurttaş Gazeteciliği: Fırsat mı Tehdit mi?. *Global Media Journal: Turkish Edition* . Spring 2017, Vol. 7 Issue 14, p150-173. 24p.

Doğan, Cenk. K. & Gönenç, Aslı Y. (2022). *Yerel Medya ve Resmi İlan İlişkisi Bağlamında Basın İlan Kurumu Projelerinin Yerel Yazılı Medya Ekosistemi Üzerine Etkisi: Doğu Anadolu Bölgesi (Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van) Örneği*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Ezber, B. & Sayar, T. E. (2016). Türkiye’de Akademi Dışı Medya ve İletişim Eğitimi. *Marmara İletişim Dergisi* , (26) , 71-83.

İŞKUR, (2022). Aktif işgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, (8 Haziran, 2022). sayı: 31803. Resmi Gazete.

Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*, New York & London: New York Press.

Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 170-189.

Korkmaz, A. (2012). Gazetecilik Eğitimi Alan Öğrencilerin Gazetecilik Eğitimi ve Gazetecilik Mesleğine Bakışı . *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (16) 9-27.

Malthus, Thomas. (1798). *An Essay on the Principle of Population*. London. Printed for J. Johnson, in St. Paul’s Church-Yard.

Marks, K. (2011) *Kapital*, I. Cilt, çev. Mehmet Selik ve Nail Satlıgan, İstanbul: Yordam Kitap.

Polat, A. (2022). Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, AÜSBD Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Özel sayısı.

Schumpeter, J. (1981) *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi*. İstanbul, Varlık Yayınları.

Şeker, M. & Şeker, T. (2011). İletişim Eğitiminde Temel Sorunlar ve Açmazlar. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (15) , 99-118.

Tekin, H.H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 13, 101- 116.

Tılıç, L. Doğan. (2009). *Utaniyorum Ama Gazeteciyim: Türkiye ve Yunanistan'da Gazetecilik*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Özsever, A. (2004). *Tekelci Medyada Örgütsüz Gazeteci*, Ankara: İmge Yayınevi.

Uzuner, Y. (1999). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Uzunoğlu, S. & Uyar, V. (2021). *Türkiye'de Gazeteci İstihdamı: Gazeteler Süper Kahraman mı Arıyor?* İstanbul. NewsLab Turkey Research Hub.

Wach, E. (2013). Learning About Qualitative Document Analysis. IDS Practice Paper in Brief 13, Brighton: IDS.

E2. (2022). Kişisel Görüşme. 30 Ekim 2022.

E7. (2022). Kişisel Görüşme. 31 Ekim 2022.

İ1. (2022). Kişisel Görüşme. 31 Kasım 2022.

İ2. (2022). Kişisel Görüşme. 31 Kasım 2022.

M2. (2022). Kişisel Görüşme. 20 Aralık 2022.

İnternet

Gazetecilik Mezunları Mesleklerini Yapamıyor. (22 Temmuz 2019). <https://media4democracy.org/> 9 Mart 2023 tarihinde <http://bitly.ws/BmWt> adresinden erişim sağlandı.

Narin, E. (2019). Gazetecilik Mezunları Mesleklerini Yapamıyor. 07.01.2023 tarihinde <http://bitly.ws/C6ce> adresinden edinilmiştir.

Naylon Gazetelere Operasyon: Basın İlan Kurumu genel kurul Üyelerine Bile Ayrıcalık Tanımadı. (2022,7 Ağustos). yenisafak.com 24 Ocak 2023 tarihinde <http://bitly.ws/C6cd> adresinden edinilmiştir.

İşbaşı Eğitim Programları. (8 Haziran, 2022). www.iskur.gov.tr 19 Şubat 2023 tarihinde <http://bitly.ws/C6cp> adresinden erişim sağlanmıştır.

İşbaşı Eğitim Programları. (19.02.2023). <https://www.iskur.gov.tr/> 19 Şubat 2023 tarihinde [shorturl.at/qBPQV](https://www.iskur.gov.tr/) adresinden erişim sağlanmıştır.

Sayılan, F. (2006). Küresel Aktörler (DB ve GATS) ve Eğitimde Neoliberal Dönüşüm. 10.09.2014 tarihinde <http://bitly.ws/C6ci> adresinden edinilmiştir.

TGC'den 'Kriz' Açıklaması: 12 Bine Yakın Gazeteci İşsiz Kaldı. (28 Aralık 2021). <https://www.cumhuriyet.com.tr/> 4 Şubat 2023 tarihinde <http://bitly.ws/C6cc> adresinden edinilmiştir.

TGS Basın Özgürlüğü Raporu. (2022, 3 Mayıs). tgs.org.tr. 18.12.2022 tarihinde <http://bitly.ws/C6co> adresinden edinilmiştir.

